
K. NAGY EMESE – PÁLFI DORINA

Paradigmaváltás a pedagógusképzésben?

A pedagógusképzés áttekintése a sikeres pályára való felkészítés szempontjából

A technológia ugrásszerű fejlődésével a szociális viszonyok, az emberek gondolkodásmódja, a munkaerőpiaci követelmények megváltoztak. A diákok fejlesztéséhez már nem megfelelő a frontális oktatás. Sokkal differenciáltabb, interaktívabb, innovatívabb oktatásra-nevelésre van szükségük. Ebből következik, hogy a pedagógusok szerepe és feladatai átalakultak. Vajon szükséges a paradigmaváltás a pedagógushallgatók képzésében? És ha igen, kellőképp megvalósul-e ez a változtatás? Felmérésünk ezekre a kérdésekre keresi a választ néhány felsőoktatási intézmény pedagógusképzésben meghirdetett kurzusai tükrében.

A MEGVÁLTOZOTT VILÁG

Az elmúlt évtizedekben az életünk gyökeresen megváltozott. Az emberek életvitele, munkatempója felgyorsult. „A társadalmi változások üteme egyre gyorsabb, és a gazdasági és szociális folyamatok, az ipari fejlődés és maga a tudomány is egyre összetettebbé válik. A társadalom fokozódó összetettsége következtében pedig egyre bonyolultabbak azok a politikai és gazdasági, környezeti problémák, melyeket meg kell oldanunk.” (Roeders és Gefferth, 2007, 18. o.) Tehát a felgyorsult világ az életünk minden területére kihat. Ahogy Roeders és

Gefferth könyvükben megállapítják, egyre összetettebb feladatokkal, megoldásra váró helyzetekkel nézünk szembe. Ezekhez a felnőtt generációnak igazodnia kell, gondolkodásban és viselkedésben is fejlődésre van szükség, míg a fiatalabbak ebbe a tempóba születnek bele, ugyan-akkor a megfelelő felkészítésükről gondoskodni kellene.

Az ezredforduló óta az internetezés sokkal komplexebbé és gyorsabbá vált. Az egyre szélesebb körben elérhető infokommunikációs eszközök térhódításával az emberek egy karnyújtásnyira kerültek bármely adattól vagy hírtől. A fiatal generáció már nemcsak az iskolában vagy a szülőktől szerezhethet új információkat, hanem az internet segítségével bármilyen tartalomhoz hozzájuthat, sőt azoknak maguk is szerkesztőivé válhatnak. Az egyéni és közösségi tanulás természetes, mindennapos folyamat lett (Jakab, Alexandrov és Horváth, 2016).

MEGVÁLTOZOTT ELVÁRÁSOK

A munkaerőpiac követelményei, a társadalom és gazdaság gyors ütemű fejlődése egyre több kreativitást és problémamegoldást vár el a felnövekvő generációktól. 2014. október és 2015. február között a HVG folyóirat felkérésére készült kutatásban 500 cég vezetőjét kérdezték meg arról, hogy milyen fiatal munkavállalókat keresnek,

kiket vennének fel szívesen. A vezetők a következő készségeket-képességeket jelölték meg a felvétel feltételeként: beilleszkedési és önálló munkavégzésre való készség, kreatív gondolkodás, jó kommunikációs készség, problémafelismerő és problémamegoldó készség. Ezek mellett kiemelten figyelnek a felvételin arra, hogy az adott pályakezdő mennyire „csapatjátékos”, hogyan képes eredményes munkát végezni a társaival együtt (*Pálfi*, 2015, 12. o.).

A világ egyik legsikeresebb vállalata a Google; HR-osztályának alelnöke, Laszlo Bock a New York Timesnak adott interjújában a pályakezdő fiatalok felvételéről beszél. Úgy véli, régen arra törekedtek, hogy neves egyetemekről vegyenek fel fiatalokat, de manapság az egyetemi végzettség nélkül jelentkezők felvételi aránya fokozatosan emelkedik. Bár a szak tudás fontos, annál több kell a felvételhez. Figyelik a csoportban történő viselkedést, vezetői készséget, felelősségérzetet, szakmai alázatot, problémamegoldó készséget és a tanulás-fejlődés iránti elhivatottságot (*Friedman*, 2014).

A két példát még számos másik is követhetné, a lényeg azonban ezekből is látható; az elhelyezkedés, a megfelelő munkahely megszerzésének feltétele nem pusztán az elméleti tudás ismeretének bizonyítása. Komplex kompetenciákkal kell rendelkezni ahhoz, hogy egy munkahely úgy ítélje meg, hogy a felvételiző előbbre viszi a csapatot és érdemes rá, hogy csatlakozzon a céghez, a munkatársakhoz.

A MEGVÁLTOZOTT TANÁRI SZEREP

A megváltozott világ megváltozott tudást igényel a fiataloktól. Elsősorban már nem a lexikális tudás birtoklását várják el a mun-

kába lépőktől, hanem annak bizonyítását, hogy komplex képességek birtokában vannak. „Az iskolai nevelés-oktatás elsődleges célja a képességek, jártasságok fejlesztése, a diákok viselkedésének formálása, ismeretük bővítése és felkészítésük a munkaerőpiacra.” (*K. Nagy*, 2016b, 9. o.). Ha a gyerekektől elvárt igények megváltoztak, úgy a gyerekeket tanító pedagógusok feladatai, szerepe is módosul. Ahogy Sebő József humorosan megfogalmazta: „... a pedagógus nem tölcsér, hanem vada-

kat terelő juhász...” (*Sebő*, 2012, 33. o.). A hagyományos ismeretközlő pedagógiai szemlélet már nem felel meg a gyerekek tanítására-nevelésére. A tanárnak meg kell mutatni a diákjainak azt az utat, ami az *önfejlesztés*hez vezet, s ezzel az *életbösszig tartó tanulást* megalapozhatja.

Az okostelefonok *kínálta internetezési lehetőség a tanároktól „radikális pedagógiai paradigmaváltást”* (*Jakab, Alexandrov és Horváth*, 2016, 48. o.) követel meg. Egyrészt, mivel átalakult a pedagógus szerepe, a hagyományos „mester-tanítvány” viszony megszűnőben van. Fontos kialakítani azt a környezetet, ahol a gyerekek már nemcsak a tanártól tanulhatnak, hanem egymástól is. A diákok tudásának maradandóbb megszilárdítása érdekében szükség van az egymástól tanulás készségének kialakítására. A fentebb említett példák alapján látható, hogy ez a készség majd a munkaerőpiacon is fontos lesz a felnövekvő generációk számára. Emellett a tanároknak sokkal differenciáltabban kell tanítványaikat oktatni-nevelni, hisz a diák nemcsak azzal az információval fog találkozni, amit a tudást átadó személy közvetít felé, hanem az általa érdekesnek vélt ismeretanyagra is rá fog keresni a világhálón. Ez az a tudásegység, amely aztán beépül ismeretei halmazába. Ezen a ponton a megállapítás összefügg

a konstruktivista szemlélettel (*Jakab, Alexandrov és Horváth, 2016*).

A konstruktivista elmélet szerint az ember maga építi fel saját tudását. Létrehoz egy belső világmodellt, mely értelmezi és rendszerbe foglalja a tudást az egyén számára. Az új ismeretek a tanulás során ráépülnek a meglévő, már elraktározott tudásra. (*Nabalka, 1997*) „A konstruktivista felfogás pedagógiai következménye, hogy az iskolának szakítania kell a hagyományosan frontális, ’fülbesúgó’ módszerekkel, és az interaktívabb, valamint jobban személyre szabott tanulási formákat – illetve a projekt módszer, a csoportmunka, az egymástól tanulás, a formatív értékelés alapján irányított és tervezett tanulási folyamatokat – kell előnyben részesíteniük.” (*Jakab, Alexandrov és Horváth, 2016, 49. o.*)

A MEGVÁLTOZOTT TANÁRKÉPZÉS FELADATAI

Amennyiben elfogadjuk, hogy a megváltozott világ gyerekeinek új munkaerőpiaci igényekhez kell igazodniuk, megváltozott tanári feladatok alakulnak ki, akkor azt is el kell fogadnunk, hogy a tanárképzésnek is formálódnia, idomulnia kellene a helyzethez. Elsődleges cél, hogy olyan tanárok kerüljenek ki a képzésekről, akik képesek felkészíteni a gyerekeket az életre, a munkaerőpiaci követelményekre. *Iker János* szerint: „Mindenképpen szükséges, hogy a pedagógusképzés tanszékei, intézetei, gyakorló műhelyei erősebb pozíciót foglaljanak el az egyetemi képzési rendszeren belül. Nélkülözhetetlen, hogy a képzésbe szervesen beépüljenek a kompetencia alapú oktatásra való felkészítés módszereihez

kapcsolódó kurzusok és az informatikai kompetenciák mindennapos használata.” (*Iker, 2016, 27. o.*)

Tanárképzések felmérése

a tanárképzésnek is formálódnia, idomulnia kellene

A tanárképzések kurzusfelosztásának tanulmányozása céljából felmérést végeztünk a magyarországi felsőoktatási intézmények között. A tanító- és tanárképzések felmérése

megmutatja, hogy milyen arányban jelenik meg a felsőoktatási intézmények pedagógusképzésében a kor kihívására való válaszként a **differenciált oktatására, kooperatív technika szervezésére** és az **IKT-eszközök használatára** való felkészítés. A témakörök megjelölése a dr. *Iker János* fentebb idézett tanulmányában megfogalmazottak alapján történt.

A felmérés menete

1. A felsőoktatási intézmények kijelölése

A felmérést két fővárosi és három vidéki felsőoktatási intézményben végeztük. A felmérés területi elhelyezkedésükről nem von le következtetéseket, csak a képzéseket, kurzusokat vizsgálja. Azok az egyetemek és főiskolák kerültek bele a mintába, amelyek mintatanterveit és kurzusleírásait nyilvánosan és pontosan közlik, tehát az ok, amiért az adott intézmények mintaként szerepelnek a felmérésben, csak és kizárólag az adatok fellelhetősége, hozzáférhetősége. Az adatokra épülő végkövetkeztetések annyira helytállóak, valóságok, amennyire az adott felsőoktatási intézmények a kurzusokat és a tantárgyleírásokat a hivatalos honlapjukon aktuálisan közlik. A felmérés 2016-ban fellelhető információk alapján készült.

Az intézményeket számokkal jelöltük, mert nem a beazonosítás a cél, hanem a tapasztalatok levonása.

2. Kurzusok vizsgálata

Az adott felsőoktatási intézményeken belül egy mintatanterv alapján egy teljesítendő pedagógiai-pszichológiai modult vizsgáltunk. A felsőoktatási intézmények a mintatantervben szereplő kurzusokról pontos és részletes ismertetést közölnek, melyben megjelennek a feladatok és célok, a tematika, a fejlesztendő kompetenciaterületek. Ezeknek az ismertetőknek a részletes elemzésével zajlott a felmérés. A felmérés közben derült ki, hogy két felsőoktatási intézmény tanárképzésének tematikájában is megjelenik a 3. fejezetben említett „**új tanárszerep**” elemzése. Mivel pozitív tapasztalatot jelent, hogy a pedagógusképzésben megjelenik a megváltozott társadalmi helyzetre való felkészítés, ezért az „új tanárszerepet” beemeltük az említett három témakör mellé. A vizsgált kurzusok közé azok kerültek be, amelyek az adott felsőoktatási intézményhez tartoznak, tehát nem vesz-

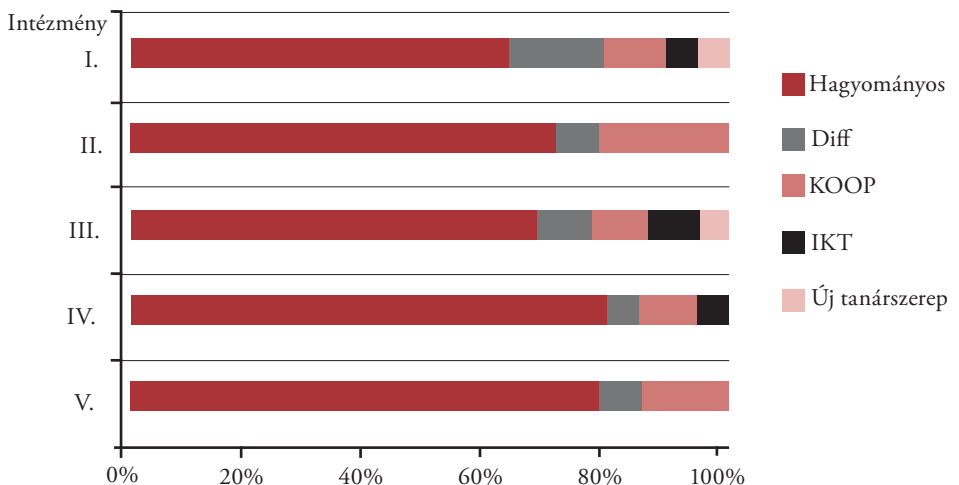
szük számításba az iskolai gyakorlatokat és a gyakorlatot követő szemináriumokat. Ezek mellett nem jelennek meg a felmérésben a portfólió és a szakdolgozat elkészítését segítő kurzusok sem, mivel ezeknek a tantárgyaknak meghatározott funkciójuk van, így nem is elvárás, hogy a fent említett témakörökkel foglalkozzanak.

3. Áttekintés

Az öt felsőoktatási intézmény egy-egy pedagógiai-pszichológiai moduljának összevetése, összehasonlítása megtörtént. A kurzusok vizsgálata megmutatta, hogy a mintaként szolgáló pedagógusképzéseken milyen hangsúlyosan jelennek meg a megváltozott világ elvárásaira felkészítő kompetenciák, tehát a pedagógusjelöltek milyen arányban találkoznak a fent megjelölt témakörökkel oktatásuk során. Az összesítő diagramon (1. ábra) követhetővé válik a **differenciált oktatásra, a kooperatív technikára** és az **IKT-használatra**, valamint az „**új tanárszerepre**” való felkészítés.

1. ÁBRA

A pedagógusképzések kurzuseloszlásának összesítő diagramja

Mind az öt felsőoktatási intézmény pedagógusképzése esetén látható, hogy a legnagyobb arányban a hagyományos tanításra-nevelésre felkészítő kurzusok jelennek meg. A legnagyobb arányt kitevő rész azokat a tantárgyakat mutatja, amelyekben nem esik szó az említett témakörökről. Ez közel 60%-ot jelent.

Az I. és a III. számú intézmény pedagógusképzése mutatja a legkedvezőbb esetet. Itt mind a négy megjelölt témakört tanítják, több kurzuson keresztül.

A II. számú intézmény pedagógiai-pszichológiai moduljának tematikája esetén látható, hogy az IKT-használatra való felkészítés és az új tanárszerep említése nem jelenik meg a pedagógushallgatók oktatása során. A differenciált oktatásra való felkészítés minden pedagógusképzés óraleírásaiban megjelenik, de fontos tapasztalat, hogy milyen arányban.

A IV. számú intézmény esetében ez egyetlen kurzust jelent, és ezen belül is csak egy alkalmat fed le. Emellett itt nem is említik az új tanárszerepet.

Az V. számú intézmény tanárképzésében a vizsgált pedagógiai-pszichológiai modul tematikájában mind a kooperatív technika, mind az új tanárszerep említése hiányzik a témakörök közül.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az I. és a III. számú intézmény kurzusleírásában megjelent mindegyik vizsgált témakör, de ebben az esetben is csak közel 40%-ban esik szó az aktuális képzési tartalomról, pedig éppen ezek feldolgozása,

megvitatása jelenthetne stabil felkészítést a majd pályára lépő kezdő pedagógusnak.

A II. számú intézmény esetében az IKT-használatra való felkészítést és az új tanárszerepet sem említik a pedagógushallgatók kurzusleírásainál. Tehát azok a pályakezdő pedagógusok, akik ezekben

a felsőoktatási intézményekben végeznek, nagy valószínűséggel semmilyen tudásbázissal nem rendelkeznek a digitális eszközök oktatásban megjelenő szerepéről, lehetőségeiről, funkcióiról,

illetve a megváltozott világban kívánatos tanárszerepről. A fiatal pedagógusok komplex problematikával találkoznak a pályára lépéskor (Szivák, 1998, 490-508. o.), és elveszítettnek láthatják a helyzetüket, ha az olyan fontos oktatási elemekre nem készülnek fel, mint a fentebb említett IKT-használat és az új tanárszerep.

A IV. számú intézmény pedagógusképzésének elemzésekor kiderült, hogy nagyon történeti jellegű a hallgatók oktatása. Az új tanárszerepre való felkészítés nem jelenik meg, a differenciált oktatás, tevékenység

csak az egyik kurzus részegységként szerepel. Az IKT-eszközök használata egy teljes kurzus tematikájában szerepel, de más kurzusban említés sincs róla. Fontos tapasztalatot

jelent, hogy semmilyen átfedés, megerősítés nem jelenik meg a kurzusok, tanult tudásegységek között a vizsgált tematikák alapján. Mintha a különböző kurzusok különálló szigetek lennének és közöttük a kapcsolatteremtés szinte lehetetlen volna.

Az V. számú intézmény kurzusleírásainak vizsgálatakor nem találtunk kooperatív tanulásszervezésre történő

legnagyobb arányban a hagyományos tanításra-nevelésre felkészítő kurzusok jelennek meg

mintha a különböző kurzusok különálló szigetek lennének

felkészítést. Az oktatási módszerek közül a projekt módszer és a kooperatív technika a két olyan órai tevékenység, amikor a gyerekek megtanulhatják, hogyan legyenek képesek a társaikkal együtt eredményesen dolgozni, hogyan fogadják el a másik véleményét, hogyan fogadtassák el magukat (Falus, 1998, 271-311. o.). A két módszer használata elengedhetetlen az oktatásban, amennyiben célunk a szociális kompetenciák fejlesztése. Ennek a két módszernek a használatára nem kapnak felkészítést a hallgatók ebben az intézményben, így a pályakezdés nehézségeivel teli első szakasza kitolódhat, vagy még problematikusabbá válhat.

A mintánkban szereplő felsőoktatási intézmények kurzusainak áttekintése során fontos tapasztalatot jelentett, hogy a legtöbb intézmény szinte nem vagy csak hiányosan közöl adatokat a kurzusairól. Nehéz rátalálni a keresett mintatantervekre, a kurzusleírások pedig csak kevés esetben pontosak és napra készek. Pedig a hivatalos honlapon megjelenő információk elérése fontos a leendő és már meglévő hallgatók számára.

Az összegzés során kiderült, hogy a pedagógusképzésekben a legnagyobb arányban hagyományos, tehát elméletközpontú, diakrón jellegű tantárgyak jelennek meg. Abban az esetben, ha a vizsgált témakörök meg is jelennek, legtöbbször egy kurzuson belül csak néhány alkalommal. A leírások alapján az is tapasztalható, hogy kevés az a kurzus, ahol az egész szemeszter az adott témakörre épül.

ÖSSZEGZÉS

Írásunk célja, hogy felhívjuk a figyelmet a felsőoktatási intézmények pedagóguskép-

zésének informatív és tartalmi elemeire a felismert technológiai, társadalmi és új munkaerőpiaci követelmények tükrében.

Megállapítjuk, hogy a pedagógusképzésben zajlik a paradigmaváltás, de egyelőre még nem elégséges mértékben, emellett a hallgatók információszerzése nehézségekbe ütközik. Szükség van arra, hogy a felsőoktatási intézmény és a hallgatók, leendő hallgatók között az információáramlás és kommunikáció pontos és érthető legyen.

Ha a fiatalok olyan fontos döntés előtt állnak, mint a továbbtanulás, akkor meg kell adni nekik minden lehetőséget arra, hogy minél pontosabban tájékozódhassanak az adott szakokkal, azaz a jövőjükkel kapcsolatban.

A már hallgatói státuszban lévő fiataloknak pedig a sikeresebb, eredményesebb tanulás elősegítésében elengedhetetlen az informálódás. Ennek módja, hogy a kurzusleírások informatívak és a mintatantervek elérhetősége egyszerű és átlátható legyen mindenki számára.

A korábban megállapított változásokra a pedagógusképzésnek reagálnia kell. A tanító és tanár munkája során formálódik, nevelődik az a gyermek, akiből felnőttként sikeres és a társadalom számára hasznos ember kell, hogy váljon. Ahhoz, hogy felkészült pedagógusok lépjenek a katedrára, elengedhetetlen, hogy a pedagógusképzés idomuljon a megváltozott körülményekhez. Szükséges, hogy olyan kurzusokkal találkozzanak, amelyek az aktuális pedagógiai szemléletet közvetítik. Fontos az elmélet, de erre gyakorlatnak kell épülnie.

IRODALOM

- Falus Iván (2016): A pedagógusok válságérzetének néhány oka. *Új Pedagógiai Szemle*. **66.** 1-2. sz., 21–26.
- Falus Iván (1998): Az oktatás stratégiai és módszerei. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Friedman, T. L. (2014): How to get a job at Google. *New York Times*. Letöltés: http://www.nytimes.com/2014/02/23/opinion/sunday/friedman-how-to-get-a-job-at-google.html?_r=1 (2016. 11. 11.)
- Dr. Iker János (2016): Gondolatok a pedagógusképzésről. *Új Pedagógiai Szemle*. **66.** 1-2. sz., 27–30.
- Jakab György, Alexandrov Andrea és Horváth H. Attila (2016): Bevezetés a digitális pedagógiai kultúrába. *Új Pedagógiai Szemle*. **66.** 3-4. sz., 45–52.
- K. Nagy Emese (2016): Milyen oktatást szeretnénk? *Új Pedagógiai Szemle*. **66.** 3-4. sz., 7–13.
- Nagy József (2005): A hagyományos pedagógiai kultúra csődje. *Iskolakultúra*. **15.** 6-7. sz., melléklet.
- Nahalka István (1997): Konstruktív pedagógia – Egy új paradigma a láthatáron (I.). *Iskolakultúra*. **7.** 2. sz., 21–34.
- Pálfı Krisztina (2015): *Mitıl lesz a sikeres felnıtt?* (HVG-kiadvány a debreceni Campus Fesztiválra), 10–13.
- Roeders, P. és Gefferth Éva (2007): *A hatékony tanulás titka*. Trefort Kiadó, Budapest.
- Sebı József (2012): *A katedra túloldalán*. Új Ember Kiadó, Budapest.
- Szivák Judit (1998): A kezdı pedagógus. In.: Falus Iván (szerk.): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
-

*Kisképzı, tanév végi kiállítás, 2016. június
Faragó Nóra, szobrász szak, 10. évfolyam*